

De wilde kat anno 2017

Ontwikkeling van de wilde katpopulatie in Zuid-Limburg

Laura Kuipers

2017

In opdracht van

ARK
NATUUR
ONTWIKKELING

Mogelijk gemaakt door

NATIONALE
POSTCODE
LOTERIJ

Samenvatting

De Europese wilde kat (*Felis silvestris silvestris*) is in Nederland bezig aan een heuse comeback. Vanuit de Duitse Eifel en Belgische Ardennen vindt de wilde kat de afgelopen jaren zijn weg terug naar het Limburgse Heuvelland. In het Vijlenerbos heeft de populatie zich in 2015 uitgebreid tot minstens acht (sub)adulte individuen en werden er jongen waargenomen. Bovendien werd er in februari 2016 één mannelijke wilde kat aangetroffen in het Onderste Bosch. Daarom werd in 2017 een cameravalonderzoek gestart met als leidende vraag: Hoe heeft de wilde katpopulatie zich in zuidoost Limburg tussen september 2015 en juli 2017 ontwikkeld?

Met behulp van cameravallen en de lokstof valerianolie werd tussen 23 januari en 29 juni 2017 de aanwezigheid, verspreiding en voortplanting van wilde katten onderzocht in het Vijlenerbos, de bosketen Onderste Bosch-Schweibergerbosch en drie kleinere bossen; het Platte Bosch, het Eyserbos en een klein kloofbosje ten noordwesten van Nijswiller. Ook werd er met deze studie gekeken naar aanwezigheid en verspreiding van huiskatten (*Felis catus*) en boommarters (*Martes martes*).

De vachtpatronen van wilde katten die op beeld verschenen, werden met elkaar en met de beelden uit voorgaand onderzoek vergeleken om het aantal individuen in 2017 en de veranderingen in populatiesamenstelling te bepalen ten opzichte van de meest recente voorgaande onderzoeken.

In het Vijlenerbos werden 6 verschillende wilde katten aangetroffen en werden er in het voorjaar van 2017 met zekerheid twee en mogelijk zelfs drie nestjes kittens geworpen, waarvan één nest uit minstens vijf kittens bestond. De wilde katten waren aanwezig op 21 van in totaal 44 cameravallocaties (47,7%) en komen daarmee in een groot deel van het Vijlenerbos voor. Ze lijken echter de zuid(west)elijke bosrand en het meest oostelijke deel van het bos te mijden, terwijl langs de zuid(west)elijke bosrand juist wel 7 huiskatten aanwezig waren, op in totaal 20,5% van de locaties.

In de bosketen Onderste Bosch-Schweibergerbosch werden gedurende de eerste monitoring in januari-februari in de volledige bosketen géén wilde katten of boommarters aangetroffen en werden op 39,3% van de locaties 6 verschillende huiskatten waargenomen. Tijdens een tweede ronde monitoring van het Onderste Bosch in april-juni werden echter wél twee wilde katten aangetroffen op 17 van de 34 locaties (50%); één mannetje en één vrouwtje. Daarnaast werd in het Onderste Bosch op één locatie één boommarter vastgelegd op beeld en waren er 2 huiskatten aanwezig op 4 van de 34 locaties (11,8%).

Na de vondst van een doodgereden wilde kat langs de N281 ter hoogte van het Platte Bosch half februari 2017 werd een monitoring met cameravallen ingezet. Dit leverde in het Platte Bosch geen waarnemingen van wilde kat meer op, evenmin in het Eyserbos. In het kloofbosje bij Nijswiller werd eind februari een waarneming gemeld van een wilde kat. Na monitoring in dit bosje werd op één van de drie locaties één wilde kat aangetroffen.

Het lijkt erop dat de wilde katpopulatie in het Vijlenerbos zich goed weet te handhaven en dat de wilde kat zich nu ook buiten het Vijlenerbos begint te vestigen. Anno 2017 komen in zuidoost Limburg verspreid over minstens 3 bossen, minimaal 9 (sub)adulte en 5 juveniele wilde katten voor.

De grootte van de populatie in het Vijlenerbos lijkt weinig veranderd sinds 2015, maar de samenstelling wel. Naast de minimaal vijf juveniele dieren die in 2017 geboren zijn, zijn er drie nieuwe volwassen katten waargenomen en zijn er drie wilde katten niet meer waargenomen in het Vijlenerbos. Daarnaast houdt de ruimtelijke scheiding tussen het verspreidingsgebied van de wilde katten en de huiskatten in het Vijlenerbos al minimaal drie jaar stand.

Aangezien er in 2017 twee wilde katten aanwezig waren in het Onderste Bosch is de kans groot dat de rest van de bosketen Onderste Bosch-Schweibergerbosch spoedig zal volgen. Het zou verstandig zijn deze bosketen te blijven monitoren om ook de verspreiding vanuit de Belgische populatie in de gaten te blijven houden. Daarnaast lijken (niet geverifieerde) waarnemingen van een wilde kat in het Gerendal erop te wijzen dat de wilde kat al verder aan het verspreiden is dan tijdens deze studie aangenomen werd. Het is daarom aan te bevelen op korte termijn ook de meer noordwestelijk gelegen bossen, zoals bij Valkenburg en het Savelsbos te monitoren en de kleinere, versnipperde bossen daarbij niet te vergeten. Ook is het aan te raden bij volgende inventarisaties een grotere locatiedichtheid aan te houden om meer betrouwbaarheid aan de verzamelde gegevens te kunnen geven.

Summary

The European wildcat (*Felis silvestris silvestris*) is working on a comeback in The Netherlands. The past years wildcats from populations in the German Eifel and the Belgian Ardennes are finding their way back to Dutch soil in southern Limburg. In 2015, the population in the Vijlenerbos forest has expanded to at least eight (sub) adult individuals and signs of reproduction have been recorded. Moreover, in February 2016 a male wildcat was found in the Onderste Bosch. That is why a study was started in 2017 to answer the following question: How has the wildcat population in the southeast of Limburg developed between September 2015 and July 2017?

In order to study the presence, distribution and reproduction of wildcats, the Vijlenerbos, the forest chain Onderste Bosch-Schweibergerbosch and three smaller forests; Platte Bosch, Eyserbos and a small forest near the village of Nijswiller were monitored between January 23th and June 29th 2017 using camera traps and valerian oil as an attractant. Beside wildcats, this study also focuses on the presence and distribution of (feral) domestic cats (*Felis catus*) and pine martens (*Martes martes*).

To determine the number of wildcats in 2017 and the changes in the population since 2015, the unique coat patterns of all wildcats that appeared on screen were compared to each other and to the images of wildcats in previous studies.

Inside the Vijlenerbos 6 different wildcats were found and at least two and possibly three litters of wildcat kittens, one litter existing of at least 5 kittens, were born in the spring of 2017. The wildcats are present on 21 of 44 camera trap locations (47,7%) and distribute over a large part of the Vijlenerbos, but they seem to avoid the south(west)ern forest edge and the far eastern part of the forest. On the contrary, the 7 (feral) domestic cats that were present in the Vijlenerbos were recorded along the south(west)ern edge of the forest on 20,5% of all locations.

During the initial monitoring of the entire forest chain Onderste Bosch-Schweibergerbosch in January-February, there were no wildcats and pine martens recorded, but there were 6 different domestic cats present on 39,3% of all locations. However, during a second round of monitoring in the Onderste Bosch alone in April-June 2 wildcats were found; one female and one male. These cats were present on 17 of 34 locations (50%). In addition, a pine marten appeared on camera on one location in the Onderste Bosch. During this second round of monitoring, there were 2 (feral) domestic cats present in the Onderste Bosch on 4 of 34 locations (11,8%).

Camera trap monitoring that was performed after a run over wildcat was found along the N281 near the Platte Bosch in February 2017 did not produce any images of wildcats in the Platte Bosch. The same goes for the Eyserbos. In the small forest near Nijswiller a sighting of a wildcat was reported at the end of February. Camera trap monitoring to verify this sighting, recorded one wildcat on 1 of 3 locations.

All in all, the wildcat population in the Vijlenerbos seems to maintain itself and wildcats are now also settling outside the Vijlenerbos. In total, at least 9 (sub)adult and 5 juvenile wildcats, distributed over at least 3 forests, exist in south-eastern Limburg in 2017.

The size of the Vijlenerbos population has not changed much since 2015, but the composition has. Beside the minimum of five juvenile wildcats that have been added to the population in 2017, there were three unknown adult wildcats present and three wildcats that were present in 2015 seem to have disappeared from the Vijlenerbos by 2017. In addition, it became clear that the spatial separation between the dispersal areas of wildcats and domestic cats is being maintained for at least three years. Considering the two wildcats inhabiting the Onderste Bosch in 2017, it is probable that the rest of the forest chain will soon follow. It would be wise to resume monitoring these forests, to keep an eye on the dispersal of the Belgian wildcat population. Additionally, two (unverified) wild cat sightings from the Gerendal area seem to point out that the wild cat dispersal in Limburg is progressing faster than assumed during this study. Therefore, it is recommended to expand the camera trap monitoring to the more north-western situated forests, like the forests near Valkenburg and the Savelsbos on short term and to include small, more dispersed forests in this monitoring. It is also recommended to uphold a larger location density during additional monitoring.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4
1.1 De terugkeer van de wilde kat in Zuid-Limburg	4
1.2 Doelstelling	4
2 Materiaal & Methode	5
2.1 Onderzoeksgebieden, -locaties & -periodes	5
2.1.1 Vijlenerbos	5
2.1.2 Bosketen Onderste Bosch – Schweibergerbosch	6
2.1.3 Kleinere bosjes	6
2.2 Cameravallen & lokstoffen	7
2.3 Gegevensverwerking	7
2.3.1 Locatiegegevens	7
2.3.2 Cameravalbeelden	7
2.3.3 Analyse	7
3 Resultaten	9
3.1 Vijlenerbos	9
3.1.1 Wilde katten	9
3.1.2 Huiskatten	13
3.1.3 Andere diersoorten	13
3.2 Onderste Bosch – Schweibergerbosch	14
3.2.1 Wilde katten	14
3.2.2 Huiskatten	16
3.2.3 Boommarter	17
3.2.4 Andere diersoorten	17
3.3 Kleinere bosjes	18
3.3.1 Wilde katten	18
3.3.2 Andere diersoorten	19
4 Discussie & conclusie	20
4.1 Populatiegrootte en verspreiding	20
4.1.1 Vijlenerbos	20
4.1.2 Onderste Bosch	20
4.2 Voortplanting	21
4.3 Wilde kat vs. huiskat	21
4.3.1 Vijlenerbos	21
4.3.2 Onderste Bosch	22
5 Aanbevelingen	23
5.1 Verdere monitoring	23
5.1.1 Bosketen Onderste Bosch-Schweibergerbosch	23
5.1.2 (Noord)westelijke bossen	23
5.1.3 Kleinere bosjes	23
5.2 Verbindingen	23
5.3 Locatiedichtheid	23
5.4 Voedsel	24
Dankwoord	25
Literatuur	26
Bijlagen	27
Bijlage 1 Locatiegegevens - Valnachten	27

1 Inleiding

1.1 De terugkeer van de wilde kat in Zuid-Limburg

De Europese wilde kat (*Felis silvestris silvestris*) is in Nederland bezig aan een heuse comeback. Vanuit de Duitse Eifel en Belgische Ardennen vindt de wilde kat de afgelopen jaren zijn weg terug naar Nederlandse bodem in het Limburgse Heuvelland.

Om de hervestiging van de wilde kat in Nederland te volgen zijn in Zuid-Limburg reeds meerdere onderzoeken uitgevoerd. Het begon in 2006 met een cameravalonderzoek, waarbij in het Vijlenerbos nog geen wilde katten aanwezig bleken te zijn, maar in de bosketen Onderste Bosch – Schweibergerbosch wel één wilde kat aangetroffen werd. Deze wilde kat bevond zich in het Bovenste Bosch, wat het meest zuidelijke bos in de Nederlandse bosketen is (Mulder, 2007). Volgende cameravalonderzoeken, die in opdracht van Ark Natuurontwikkeling uitgevoerd werden, leverden in 2010-2011, 2012-2013 en 2014-2015 in deze bosketen géén wilde katten meer op (Janssen & Mulder, 2012; Janssen & Mulder, 2013; Kuipers, 2016). In februari 2016 verscheen er daarentegen wel één mannelijke wilde kat voor een cameraval in het Onderste Bosch, ten zuiden van Eperheide (Kuipers, 2016). Daarnaast bleek uit cameraval- en zenderonderzoek tussen 2013 en 2015 dat de populatie zich in het Vijlenerbos in 2015 al uitgebreid had tot minstens acht individuen (Brouns, 2015; Janssen et al, 2016).

1.2 Doelstelling

De aangetoonde aanwezigheid van de wilde kat in het Onderste Bosch en de schijnbaar groeiende populatie in het Vijlenerbos waren aanleiding om in 2017 een vervolgonderzoek te starten met als leidende vraag: Hoe heeft de wilde katpopulatie zich in zuidoost Limburg tussen september 2015 en juli 2017 ontwikkeld?

Dit cameravalonderzoek heeft als doel meer te weten te komen over de aanwezigheid, verspreiding en voortplanting van de wilde kat in het Limburgse heuvelland in 2017. Het werd uitgevoerd tussen 23 januari en 29 juni 2017 in het Vijlenerbos, de bosketen Onderste Bosch - Schweibergerbosch en in een aantal kleinere bossen in de omgeving. Naast de wilde kat wordt er tijdens deze inventarisatie ook gekeken naar de aanwezigheid en verspreiding van andere diersoorten die sterke raakvlakken hebben met de wilde kat; de boomarter (*Martes martes*) en huiskat (*Felis catus*). Boomarters zijn net als de wilde kat sterk gebonden aan bosgebied, waardoor beide roofdiersoorten grotendeels hetzelfde habitat delen (Janssen & Mulder, 2012). Daarnaast zijn huiskatten niet weg te denken als het gaat om wilde katonderzoek. Er zal altijd een vorm van concurrentie bestaan tussen wilde katten en (verwilderde) huiskatten in eenzelfde bos en hybridisatie blijft een mogelijkheid. Het is daarom interessant om te weten hoe het met de huiskatten en boomarters in de Zuid-Limburgse bossen gesteld is nu de wilde kat in opmars is.

2 Materiaal & Methode

2.1 Onderzoeksgebieden, -locaties & -periodes

De Zuid-Limburgse bossen waarin dit onderzoek uitgevoerd werd, zijn allen eigendom van Staatsbosbeheer. Deze verleende dan ook de vergunningen voor dit onderzoek.

De inventarisatie van de aanwezigheid en verspreiding van de wilde kat vond plaats in het Vijlenerbos, de bosketen Onderste Bosch – Schweibergerbosch en een aantal kleinere bossen in de omgeving; het Platte Bosch, een deel van het Eyserbos en een klein kloofbosje tussen de dorpen Overeys, Baneheide, Wahlwiller en Nijswiller. Daarnaast werd in het Vijlenerbos en Onderste Bosch verder ingegaan op de voortplanting van de wilde kat in Nederland.

Om de kans op wilde kattenbeelden zo groot mogelijk te maken, werden de cameravallen op plekken gehangen die door wilde katten als interessant beschouwd konden worden. Ze werden langs wildwissels geplaatst en het liefst in de buurt van beschutting in de vorm van dichte begroeiing, (oude) dassenburchten of omgevallen bomen.

Het veldonderzoek om meer te weten te komen over de verspreiding van (sub)adulte wilde katten vond plaats in de periode van 23 januari tot en met 12 april. Het veldonderzoek waarbij de focus lag op de voortplanting van de wilde kat vond plaats van 5 april tot en met 29 juni.

2.1.1 Vijlenerbos

Het Vijlenerbos is een gemengd bos met een oppervlakte van ongeveer 650 hectare. Het bos ligt deels op een plateau en bestaat daaromheen uit steile hellingbossen die voor een deel de oostzijde van het Geuldal flankeren. In het bos komen dan ook flinke hoogteverschillen voor. Het boscomplex bestaat uit een aantal deelgebieden (figuur 1).

Figuur 1 Deelbosgebieden Vijlenerbos (kaart: © OpenStreetMap-auteurs)

Voor de inventarisatie van de grootte en verspreiding van de wilde katpopulatie werden in het Vijlenerbos tussen 16 februari en 30 maart in totaal op 44 locaties cameravallen gehangen met in totaal 380 valnachten (aantal locaties x nachten). De cameravallen bleven per locatie tussen de 6 en 15 nachten hangen, waarna zij verplaatst werden naar volgende locaties.

Om meer te weten te komen over de voortplanting van de wilde katten in het Vijlenerbos, werden er gedurende de periode 24 april-29 juni op 4 bestaande locaties grotendeels vaste cameravallen geplaatst, met een totaal van 159 valnachten. Deze locaties werden uitgekozen op basis van de beelden die hier gemaakt werden tijdens de inventarisatie in februari en maart.

2.1.2 Bosketen Onderste Bosch – Schweibergerbosch

De bosketen Onderste Bosch – Schweibergerbosch omvat van zuid naar noord de bossen Onderste Bosch, Roebelsbosch, Grootte Bosch, De Molt, Kruisbosch, Schweibergerbosch, Wagelerbosch en Dunnenbosch. Het boscomplex ligt op de heuveltoppen en hellingen tussen de rivierdalen van de Geul en Gulp en bestaat voor een groot deel uit gemengd hellingbos.

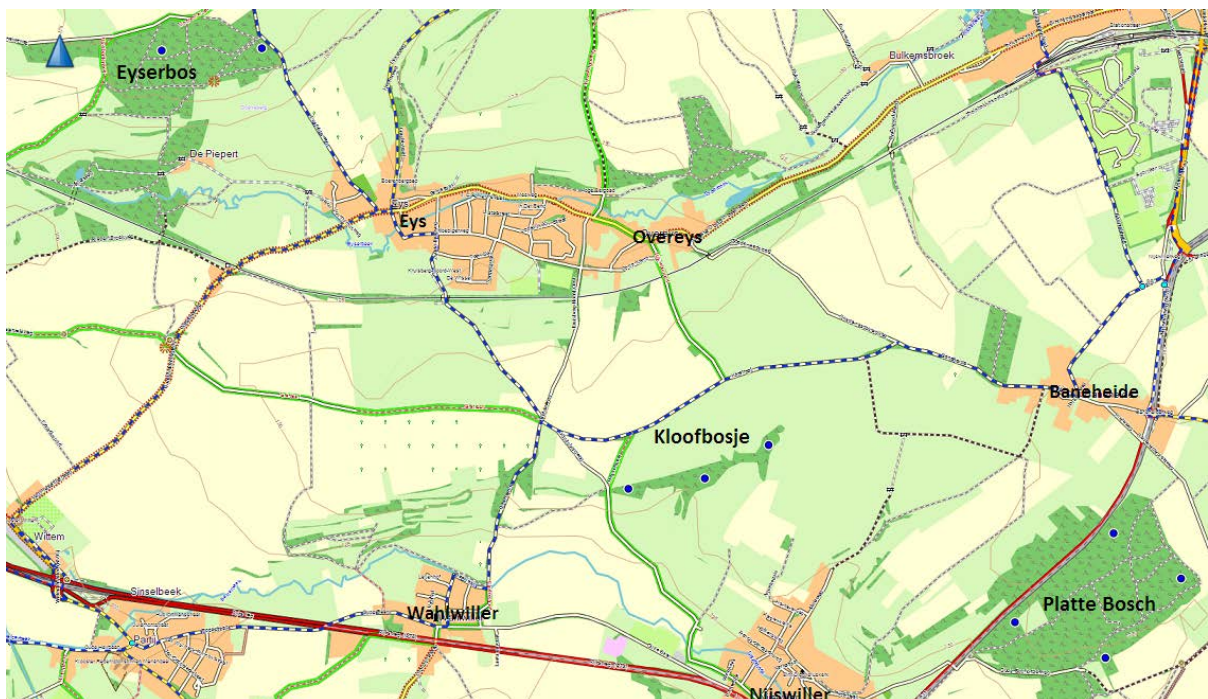
Verdeeld over de volledige bosketen zijn voor de inventarisatie tussen 23 januari en 22 februari, met in totaal 218 valnachten, op 28 locaties cameravallen gehangen. Deze cameravallen bleven per locatie tussen de 6 en 10 nachten hangen, waarna zij verplaatst werden naar volgende locaties.

Naast de inventarisatie van de gehele bosketen heeft tussen 5 april en 29 juni in het Onderste Bosch een tweede, grondige monitoring plaatsgevonden om de verspreiding en voortplanting van wilde katten vanuit de Belgische populatie beter onder de loep te nemen. Hiertoe werden enkel in het Onderste Bosch in totaal op 3 bestaande en 31 nieuwe locaties cameravallen geplaatst met in totaal 454 valnachten. De locatiedichtheid in het Onderste Bosch is daardoor groter dan in de rest van de bosketen. Afhankelijk van de gefilmde diersoorten per locatie werden de cameravallen tijdens deze monitoring wel of juist niet verplaatst naar nieuwe locaties.

2.1.3 Kleinere bosjes

Naast de grotere boscomplexen van het Vijlenerbos en Onderste Bosch-Schweibergerbosch, werd er gekeken naar de aanwezigheid van wilde katten in het Platte Bosch, een deel van het Eyserbos en in een klein kloofbosje dat tussen de dorpen Overeys, Baneheide, Wahlwiller en Nijswiller ligt. Dit naamloze kloofbosje van ongeveer 5 hectare groot bevat geen wandelpaden en is omringd door akkers. De inventarisatie van deze bosjes vond plaats tussen 9 maart en 12 april.

In het Platte Bosch zijn verspreid over het bos in totaal op 4 locaties cameravallen geplaatst met 26 valnachten, in het Eyserbos op 2 locaties met 12 valnachten en in het kloofbosje op 3 locaties met 19 valnachten (figuur 2).

Figuur 2 Ligging kleinere bossen en camerolocaties (blauw) (Kaart: OpenFietsMap Benelux_v21-01-2017)

2.2 Cameravallen & lokstoffen

De cameravallen die gebruikt werden tijdens dit onderzoek waren allen Bushnell wildcamera's van het type NatureView Cam Essential low glow. De camera's werden ingesteld op het maken van video's van 10 seconden, met een interval van 1 seconde tussen opeenvolgende filmpjes. Het sensorniveau werd ingesteld op gemiddeld om grote hoeveelheden muizenfilmpjes te voorkomen, maar wel alle langslappende diersoorten, groter dan de gemiddelde muis op beeld te krijgen.

De camera's werden op een hoogte van ongeveer 40 cm met behulp van kabelsloten aan bomen bevestigd. Om een zo groot mogelijk blikveld vast te leggen werd dit zo gedaan dat de kijkrichting van de camera zo goed als evenwijdig aan de grond liep.

Om passerende wilde katten voor de cameraval te lokken, werd de lokstof valerianolie gebruikt. Deze valerianolie werd zelf gemaakt door gemalen valerianpoeder (merk: Jacob Hooy) te mengen met vrijwel geurloze slaolie, zodat er een stroperige substantie ontstond.

Naast valerianolie voor de (wilde) katten werd de lokstof pindakaas gebruikt om ook eventueel aanwezige boommarters voor de camera te lokken. De lokstoffen werden ieder op een stok gesmeerd die ter plekke gevonden werd. Beide stokken werden naast elkaar op een afstand van ongeveer drie meter recht voor de cameraval in de grond gestoken.

Tijdens de inventarisatie van de diverse bossen werden er gemiddeld 10 cameravallen tegelijk gebruikt. Deze werden ongeveer wekelijks verplaatst, waarbij de batterijen en geheugenkaartjes werden vervangen. Later in het onderzoek, toen er ingegaan werd op de voortplanting en het Onderste Bosch grondiger gemonitord werd, bleven de camera's vaak langer dan een week op dezelfde locatie hangen. In dat geval werden de batterijen en geheugenkaartjes ook wekelijks vervangen en werden nieuwe lokstoffen aangebracht op de stokjes. Als er in de eerste week geen marters op beeld waren verschenen, werd de pindakaas na de eerste week achterwege gelaten en werd enkel nieuwe valerianolie aangebracht.

2.3 Gegevensverwerking

2.3.1 Locatiegegevens

Bij de diverse locaties werden de volgende gegevens genoteerd: naam van het bos, locatiecode, coördinaten, cameranummer, datum van ophangen, datum van weghalen en een korte locatiebeschrijving. Daarnaast werd van elke locatie een foto genomen. In bijlage 1 zijn per bos en locatie de datum van ophangen en weghalen, het aantal nachten monitoring en eventuele opmerkingen terug te vinden.

2.3.2 Cameravalbeelden

Bij het verplaatsen van de cameravallen werden de camerabeelden ter plaatse al snel doorgekeken om direct te kunnen handelen bij eventueel interessante beelden. Later werden alle beelden nogmaals aandachtig bekeken om alle dieren die voor een cameraval verschenen waren te kunnen determineren. Bij twijfel over wilde kat- of marterbeelden werd de deskundige hulp ingeschakeld van René Janssen, Jaap Mulder en de Zoogdierverseniging.

2.3.3 Analyse

Wilde katten

Vachtvergelijkingen

Om het minimale aantal wilde katten in de onderzochte bossen te bepalen, werden alle wilde katbeelden grondig met elkaar vergeleken. Door verschillen in vachtpatronen konden de wilde katten individueel herkend worden. Van elke nieuwe wilde kat werd een fotocollage gemaakt, waarop de vacht van de kat van zoveel mogelijk kanten te zien was en duidelijk herkenbare vachtpatronen werden genoteerd. Daarnaast kreeg elk individu een naam toegekend, bijvoorbeeld "WKVB2", waarbij WK staat voor Wilde Kat, VB voor VijlenerBos en de 2 voor de tweede wilde kat die op beeld verscheen.

Indien de wilde kat zijn of haar geslacht kenbaar maakte, werd er ook nog een “M” voor mannelijk of “V” voor vrouwelijk achter de naam gezet.

Door alle wilde katbeelden met de fotocollages te vergelijken, kon vastgesteld worden hoeveel individuen er in het betreffende bos op beeld verschenen waren. Veronderstellend dat mogelijk niet alle aanwezige wilde katten langs een cameraval gelopen zijn tijdens de onderzoeksperiode, kan dit aantal gezien worden als het minimale aantal wilde katten in het betreffende bosgebied.

Om te weten te komen wat er veranderd is binnen de Nederlandse wilde katpopulatie en hoeveel nieuwe wilde katten er sinds het meest recente onderzoek in 2014-2015 van Janssen et al (2016) bij zijn gekomen in het Vijlenerbos, werden de fotocollages van alle wilde katten uit deze studie vergeleken met de fotocollages van alle wilde katten die in 2014-2015 aanwezig waren.

Verspreiding

Omdat de cameravallen wekelijks verplaatst werden naar andere (delen van de) bossen, kon over de vaste verspreidingspatronen of territoria van individuele wilde katten weinig gezegd worden. Er kan met de verzamelde gegevens wel bepaald worden welke (delen van de grotere) bossen wel of juist niet gemedend worden door wilde katten. Daarnaast kunnen er aan de hand van de verzamelde gegevens voorspellingen gedaan worden wat betreft de verdere verspreiding van de wilde katpopulatie in Nederland.

Voortplanting

Om meer te weten te komen over de mate van voortplanting van de wilde kat in Nederland, werd ten eerste goed op tekenen van dracht gelet bij wilde katbeelden in de inventarisatieperiodes. Indien op een bepaalde locatie een drachtige wilde kat voor de cameraval verscheen, kon deze locatie later opnieuw gemonitord worden. Dit in de hoop dat de moederpoes tegen die tijd haar kroost mee zou nemen naar dezelfde locatie. Op deze manier kon dan de (minimale) worpgrootte vastgesteld worden.

Andere diersoorten

Hoewel het onderzoek zich richtte op de aanwezigheid, verspreiding en voortplanting van de wilde kat, werden er ook een hoop andere diersoorten vastgelegd door de cameravallen. Deze gegevens zijn per bosgebied verwerkt in een tabel om een globaal beeld te geven van de aanwezigheid van andere diersoorten. Voor het Vijlenerbos en de bosketen Onderste Bosch-Schweibergerbosch wordt het aantal locaties per diersoort als percentage van het totaal aantal locaties gegeven. Voor de apart gelegen kleine bosjes wordt vanwege het kleine aantal locaties enkel de aanwezigheid van de diersoorten per bos aangeduid. Vogels die op de camerabeelden verschenen, werden niet als soort vermeld, maar als diergroep onder het kopje “vogels” in de tabellen opgenomen.

Vanwege de raakvlakken met de wilde kat wordt aan de aanwezigheid en verspreiding van eventuele boommarters en huiskatten extra aandacht geschonken. Zo worden de huiskatbeelden met elkaar vergeleken om te weten te komen hoeveel individuen er binnen het betreffende bos aanwezig zijn. Deze aantallen worden vergeleken met de gegevens uit voorgaande onderzoeken.

Omdat het grote aantal locaties in het Onderste Bosch door de tweede ronde monitoring vanaf april ver uit verhouding is met het aantal locaties in de andere bossen en de monitoringrondes niet in hetzelfde seizoen plaatsvonden, worden de gegevens uit de tweede monitoring niet gebruikt voor de analyse van de overige diersoorten per bosgebied. Voor deze analyse worden voor het Onderste Bosch enkel de beelden gebruikt uit de eerste inventarisatie van de volledige bosketen. De gegevens uit de tweede monitoringsperiode van het Onderste Bosch worden apart van de gegevens uit de eerste inventarisatie geanalyseerd.

3 Resultaten

3.1 Vijlenerbos

3.1.1 Wilde katten

In het Vijlenerbos werden in totaal 6 verschillende, volwassen wilde katten vastgelegd door de wildcamera's. Van deze 6 wilde katten kon vastgesteld worden dat er 3 katten vrouwelijk en 2 katten mannelijk zijn. Van één wilde kat bleef het geslacht onbekend. In figuren 3 - 8 worden de wilde katten van het Vijlenerbos kort voorgesteld aan de hand van fotocollages.

Figuur 3 WKVB1-Vrouwetje

Figuur 4 WKVB2-Mannetje met halsbandzender (WK2 uit zenderonderzoek Janssen et al)

Figuur 5 WKVB3-Vrouwkje (KAT1 uit zenderonderzoek Janssen et al)

Figuur 6 WKVB4-Geslacht onbekend

Figuur 7 WKVB5-Mannetje (KAT3 uit zenderonderzoek Janssen et al)

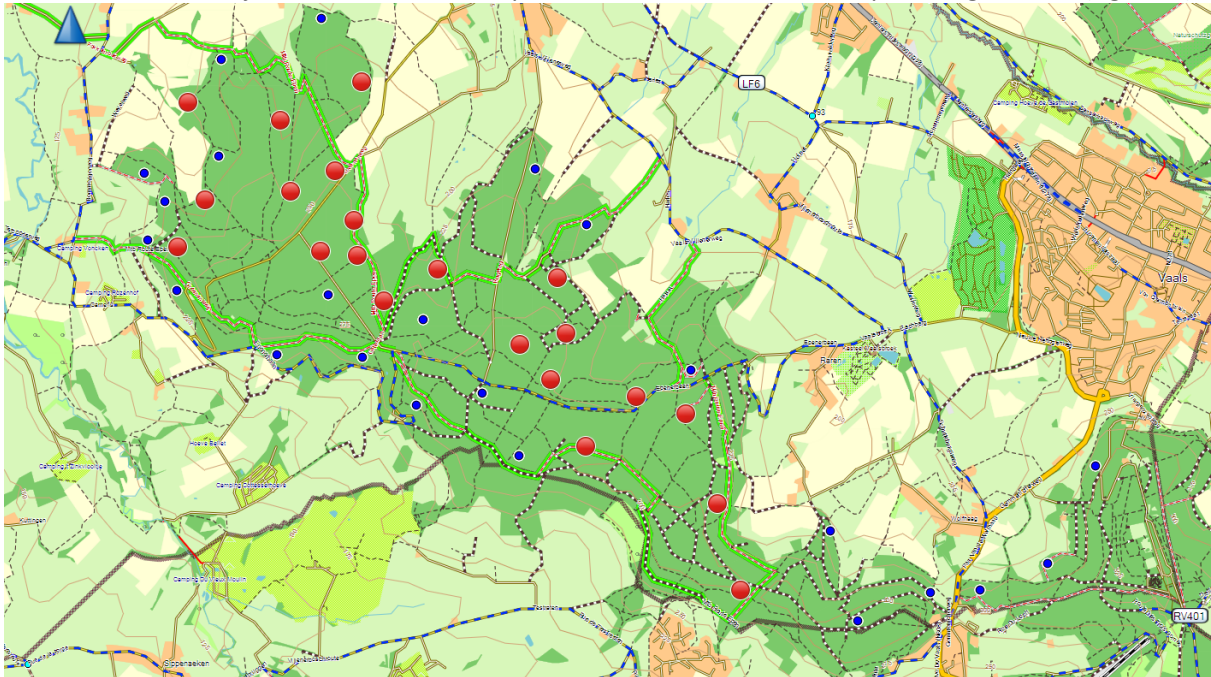
Figuur 8 WKVB6-Vrouwtje

De vachtpatronen van alle wilde katten zijn vergeleken met de vachtpatronen van de wilde katten uit het cameraval- en zenderonderzoek van Janssen et al (2016). Hieruit bleek dat WKVB2-M dezelfde kat is als WK2-M, die in 2014-2015 werd gevolgd met behulp van een halsbandzender. Daarnaast kwam WKVB3-V overeen met de ongezenderde KAT1 en WKVB5-M met de ongezenderde KAT3.

Verspreiding

In totaal werden op 21 van de 44 locaties wilde katten vastgelegd op beeld. Dit is 47,7% van het totaal aantal locaties. Opvallend is dat op vrijwel geen van de locaties in de buurt van de zuidelijke en

zuidwestelijke bosrand wilde katten voor de camera verschenen zijn. Daarnaast zijn er géén wilde katten in het oostelijke deel van het Schimperbosch en het Preusbosch op beeld gekomen (figuur 9).

Figuur 9 Cameravallocaties met wilde katten (rood) en zonder wilde katten (blauw) in het Vijlenerbos tussen 16 februari en 30 maart 2017 (Kaart: OpenFietsMap Benelux_v21-01-2017)

Voortplanting

In de nacht van 14 juni 2017 is WKVB3-V met haar nest, bestaande uit 5 kittens, voor een wildcamera verschenen in het Holsetterbosch (figuur 10). Aangezien WKVB3-V op 24 maart nog op beeld verscheen met een behoorlijk dikke buik en op 24 april weer slank op beeld stond, waren haar kittens op het filmpje tussen 7,5 en 11,5 weken oud.

Ook wilde kat WKVB1-V liet zich 26 maart duidelijk drachtig zien en verscheen 28 april weer mooi slank voor de camera (figuur 11). Ergens in die tussentijd zal dus ook zij kittens geworpen hebben. Zij is nooit met haar kittens op beeld gekomen, dus het is onbekend hoeveel kittens zij geworpen heeft.

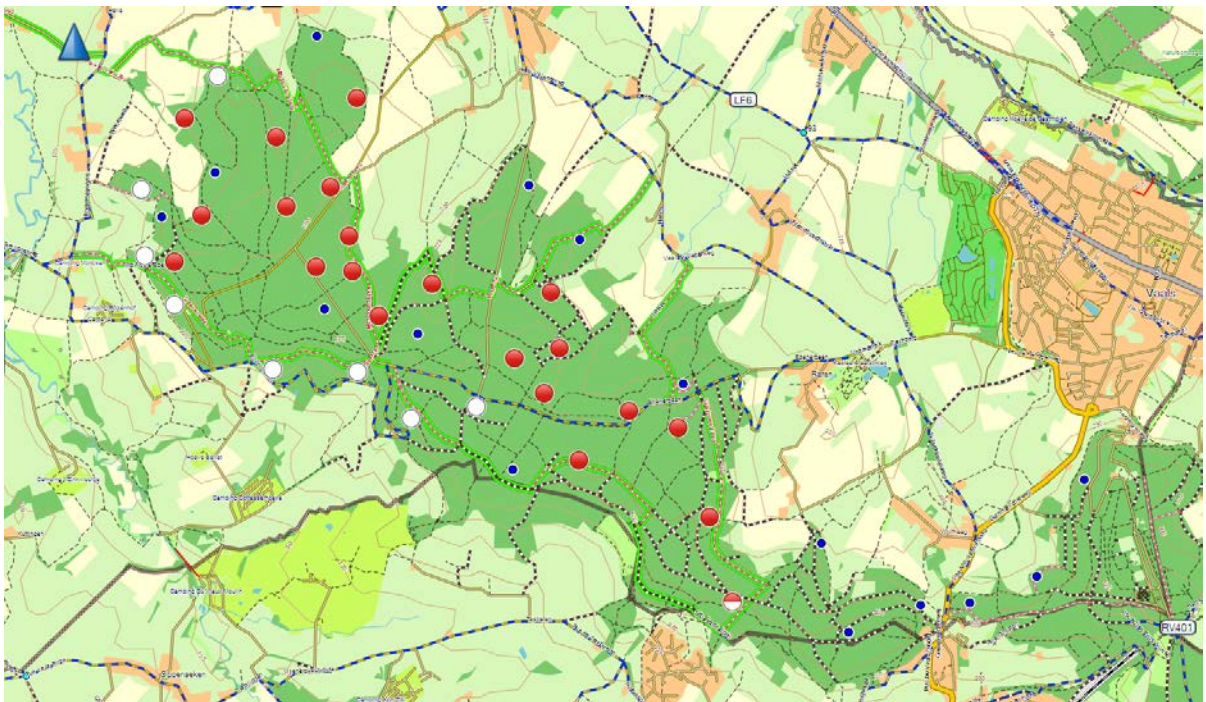
Figuur 10 WKVB3-V met haar nest van vijf kittens

Figuur 11 WKVB1-V L: drachtig, R: weer slank

3.1.2 Huiskatten

In totaal waren in het Vijlenerbos 7 verschillende huiskatten te zien op 9 locaties. De huiskat is hiermee op 20,5% van de locaties gesignaleerd. Op één van de locaties zijn zowel wilde kat als huiskat in dezelfde week voor de camera verschenen. De overige 8 locaties bevonden zich langs de zuidelijke en zuidwestelijke bosrand, waar de wilde katten weg leken te blijven (figuur 12).

Figuur 12 Cameravallocaties met huiskatten (wit), wilde katten (rood), beide (rood-wit) en zonder waarnemingen van katten (blauw) in het Vijlenerbos tussen 16 februari en 30 maart 2017 (Kaart: OpenFietsMap Benelux_v21-01-2017)

3.1.3 Andere diersoorten

Vanzelfsprekend kwamen er uit het Vijlenerbos ook een hoop beelden van andere diersoorten dan wilde kat en huiskat. Het aantal locaties waarop deze verschillende diersoorten (en –groep in het geval van vogels) door de wildcamera's vastgelegd zijn, zijn uitgezet tegen het totale aantal van 44 locaties om een beeld te krijgen van het percentage aanwezigheid in het Vijlenerbos (tabel 1).

In het Vijlenerbos zijn géén boommarters op beeld verschenen. Andere roofdieren zoals de das, vos en steenmarter waren veelvuldig aanwezig. Ook de bunzing liet zich een aantal keer zien.

Tabel 1 Aanwezigheid andere diersoorten in het Vijlenerbos tussen 16 februari en 30 maart op een totaal aantal locaties van 44

Diersoort/-groep	Aanwezigheid	
	Aantal locaties	Percentage
Roofdieren		
Das	35	79,5%
Vos	27	61,4%
Steenmarter	23	52,3%
Bunzing	3	6,8%
Hond	3	6,8%
Andere diersoorten		
Ree	35	79,5%
Vogels	30	68,2%
Wild zwijn	28	63,6%
Rode eekhoorn	21	47,7%
Haas	18	40,9%
Damhert	4	9,1%
Egel	1	2,3%

3.2 Onderste Bosch – Schweibergerbosch

3.2.1 Wilde katten

In de bosketen Onderste Bosch – Schweibergerbosch werden tijdens de eerste inventarisatieronde van 23 januari tot 22 februari géén wilde katten aangetroffen. Echter, bij de tweede ronde monitoring van het Onderste Bosch in april bleken er 2 wilde katten aanwezig in het Onderste Bosch, onder Eperheide; één mannetje: WKOB1-M (figuur 13) en één vrouwtje: WKOB2-V (figuur 14).

Figuur 13 WKOB1 - Mannetje

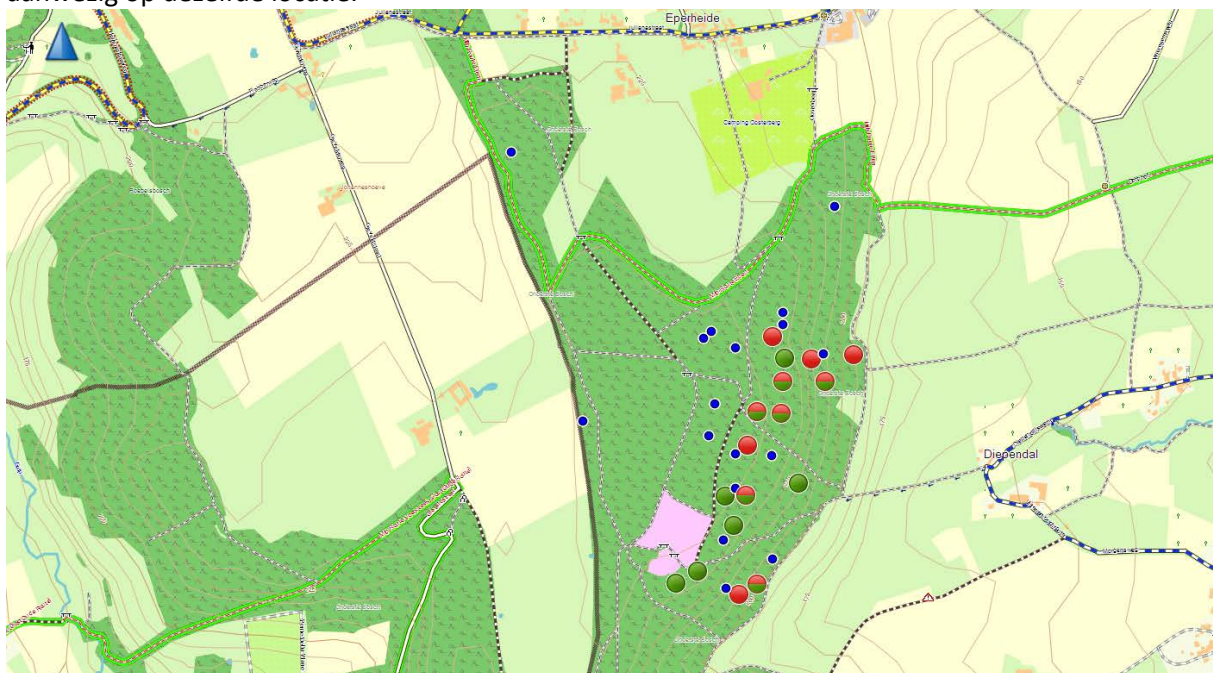

Figuur 14 WKOB2 – Vrouwtje

Tijdens voorgaand onderzoek werd in februari 2016 één mannelijke wilde kat aangetroffen in het Onderste Bosch (Kuipers, 2016). De beelden van WKOB1-M werden vergeleken met de beelden van deze wilde kat. Gelet op de zichtbare vachtpatronen lijkt het hier om een andere wilde kat te gaan.

Verspreiding

De wilde katten in het Onderste Bosch zijn tussen 5 april en 29 juni op 17 van de 34 locaties (50%) op beeld verschenen. WKOB1-M en WKOB2-V zijn nooit samen op één beeld verschenen, maar deelden in ieder geval duidelijk een aanzienlijk stuk van hun leefgebied (figuur 15). Zij werden meermaals op dezelfde datum op dezelfde locatie gezien. In één geval waren ze zelfs slechts enkele minuten na elkaar aanwezig op dezelfde locatie.

Figuur 15 Cameravallocaties Onderste Bosch met wilde katten WKOB1-M (rood) en WKOB2-V (groen) en zonder wilde katten (blauw) tussen 5 april en 29 juni 2017 (Kaart: OpenFietsMap Benelux_v21-01-2017)

DNA-onderzoek

Op één van de cameravalbeelden was mannetje WKOB1 te zien terwijl hij aan het poepen was voor de cameraval. Deze ontlasting is verzameld en voor DNA-analyse naar het Senckenberg Instituut gestuurd. Uit het DNA-onderzoek bleek dat de betreffende kat inderdaad een wilde kat is met haplotype H4. Dit haplotype komt in meerdere Europese populaties voor.

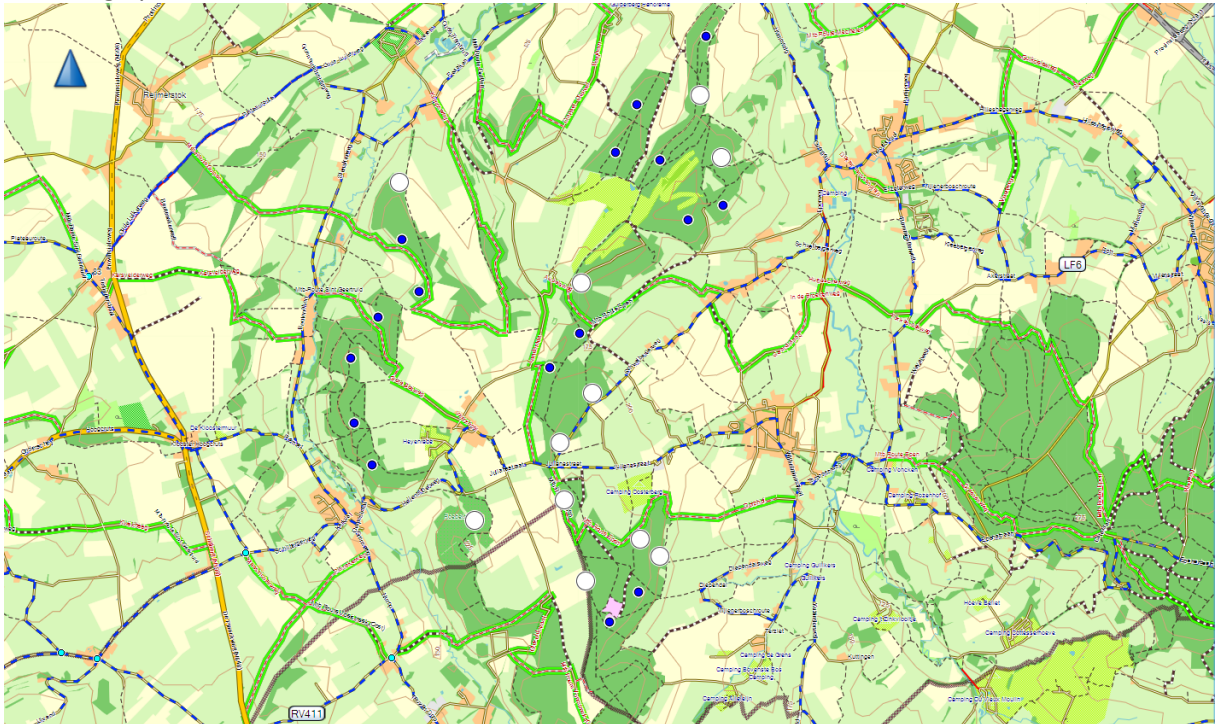
Voortplanting

In het Onderste Bosch zijn geen kittens van de wilde kat op beeld verschenen. Daarnaast zijn bij vrouwtje WKOB2 ook geen tekenen van dracht gezien tijdens de monitoring.

3.2.2 Huiskatten

Inventarisatie volledige bosketen

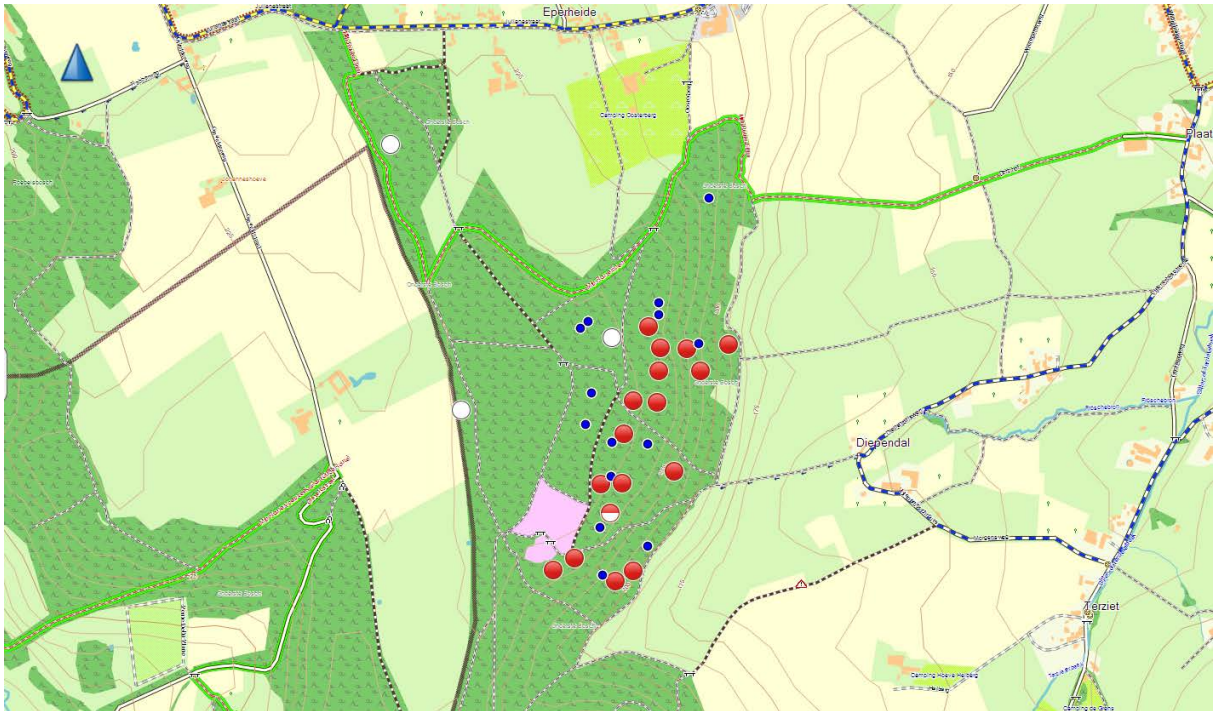
Tijdens het eerste inventarisatiedeel van het onderzoek waren er 6 verschillende huiskatten aanwezig op 11 van de 28 locaties in de volledige bosketen (figuur 16). Dit is 39,3% van de locaties. In het Onderste Bosch alleen waren tijdens de inventarisatie in januari-februari 3 verschillende huiskatten aanwezig op 4 van de 6 locaties. Dit is 66,7% van de locaties.

Figuur 16 Cameravallocaties in bosketen Onderste Bosch-Schweibergerbosch zonder huiskatten (blauw) en met huiskatten (wit) tussen 23 januari en 22 februari 2017 (Kaart: OpenFietsMap Benelux_v21-01-2017)

Extra monitoring Onderste Bosch

Tijdens de extra monitoring werden in het Onderste Bosch in april en mei 2 verschillende huiskatten vastgelegd op 4 van de 34 locaties. Dit is 11,8% van de locaties. Op één locatie was zowel een huiskat als een wilde kat op beeld gekomen in dezelfde week. Dit was tijdens de tweede week dat deze locatie gemonitord werd. De overige 3 locaties met huiskatten op beeld bevonden zich ten noordwesten van het verspreidingsgebied van de wilde katten (figuur 17).

Figuur 17 Cameravallocaties zonder katten (blauw), met wilde katten (rood) en met huiskatten (wit) tijdens de tweede ronde monitoring tussen 5 april en 29 juni 2017 (Kaart: OpenFietsMap Benelux_v21-01-2017)

3.2.3 Boommarter

Het Onderste Bosch blijkt niet alleen interessant terrein te zijn voor de wilde kat, maar ook voor de zeldzame boommarter. De boommarter liet zich tijdens de tweede ronde monitoring op 10 april één keer zien op locatie LK89 (figuur 18).

Figuur 18 Boommarter op locatie LK89 in het Onderste Bosch

3.2.4 Andere diersoorten

De aanwezigheid van andere soorten dan wilde kat, huiskat of boommarter tijdens de inventarisatie van de bosketen Onderste Bosch – Schweibergerbosch in januari-februari is weergegeven in tabel 2. Het aantal locaties waarop de verschillende diersoorten door de wildcamera's vastgelegd zijn, zijn uitgezet tegen het totale aantal van 28 locaties om een beeld te krijgen van het percentage aanwezigheid.

Net als in het Vijlenerbos waren de roofdiersoorten das, vos en steenmarter veelvuldig aanwezig in de bosketen. Eén beeld van een marterachtige kon niet met zekerheid gedetermineerd worden. Waarschijnlijk ging het hier om een steenmarter. Daarnaast kon van één beeld, waarop slechts een klein deel van een dier te zien was, niet gezegd worden om welke diersoort het ging.

Tabel 2 Aanwezigheid andere diersoorten in bosketen Onderste Bosch-Schweibergerbosch tussen 23 januari en 22 februari op een totaal aantal locaties van 28

Diersoort/-groep	Aanwezigheid	
	Aantal locaties	Percentage
Roofdieren		
Das	26	92,9%
Vos	21	75,0%
Steenmarter	13	46,4%
Hond	3	10,7%
Marter indet	1	3,6%
Andere diersoorten		
Ree	26	92,9%
Rode eekhoorn	15	53,6%
Haas	15	53,6%
Wild zwijn	14	50,0%
Vogels	13	46,4%
Konijn	5	17,9%
Damhert	3	10,7%
Indet	1	3,6%

3.3 Kleinere bosjes

3.3.1 Wilde katten

Platte Bosch

In februari 2017 werd er een doodgereden wilde kat aangetroffen op de N281, ter hoogte van het Platte Bosch door Harm Kossen, Anke Brouns, Lisa en Olaf op den Kamp en Ruud Foppen. De dode wilde kat is via de Zoogdiervereniging in Nijmegen naar het Dutch Wildlife Health Centre in Utrecht gebracht voor pathologisch onderzoek. Daar werd vastgesteld dat het om een gezond jong mannetje ging dat geen parasieten met zich meedroeg. Zijn DNA is naar het Senckenberg Instituut gestuurd voor analyse. Dit DNA-onderzoek bevestigde dat het om een wilde kat ging met een haplotype dat binnen de Duitse populatie past (persoonlijke communicatie Zoogdiervereniging).

Tijdens monitoring in het Platte Bosch ná de vondst van deze dode wilde kat werden er geen wilde katten aangetroffen in het Platte Bosch.

Eyserbos

Net als in het Platte Bosch hebben de cameravallen in het Eyserbos géén beelden van wilde katten opgeleverd.

Kloofbosje

Vrij snel na de vondst van de doodgereden wilde kat bij het Platte Bosch volgde er een waarneming van een wilde kat in het kloofbosje ten noordwesten van Nijswiller door Jan Baars, voorzitter van de Dassenwerkgroep. Na het plaatsen van drie cameravallen in het betreffende bosje, verscheen er voor één camera een wilde kat met onbekend geslacht (figuur 19).

De beelden van deze wilde kat, WKKB1, zijn vergeleken met de fotocollages van de wilde katten uit deze studie en de studie in het Vijlenerbos in 2014 – 2015 (Janssen et al, 2016). WKKB1 lijkt een aantal vachtkenmerken te hebben die overeenkomen met die van de destijds gezenderde kat WK5. De beelden zijn echter niet duidelijk genoeg om met zekerheid te zeggen dat het hier om dezelfde wilde kat gaat.

03-31-2017 21:08:38

Figuur 19 WKKB1 – Geslacht onbekend

3.3.2 Andere diersoorten

In géén van de kleinere bosjes is aanwezigheid van de boommarter aangetoond. Daarnaast zijn er geen huiskatten op beeld gekomen in het Platte Bosch en het kloofbosje. In het Eyserbos liep wel één (cyperse) huiskat rond.

De roofdiersoorten das, vos en steenmarter waren aanwezig in alle drie de bosjes. Daarnaast verscheen in het kloofbosje ook één wezel op beeld (tabel 3).

Tabel 3 Aanwezigheid andere diersoorten in de drie kleinere onderzochte bosjes tussen 9 maart en 12 april

Diersoort/-groep	Aanwezigheid		
	Platte Bosch	Eyserbos	Kloofbosje
Roofdieren			
Das	V	V	V
Vos	V	V	V
Steenmarter	V	V	V
Wezel			V
Hond	V		V
Andere diersoorten			
Ree	V	V	V
Wild zwijn	V	V	V
Haas	V	V	V
Vogels	V	V	V
Rode eekhoorn		V	V

4 Discussie & conclusie

Dit onderzoek heeft een aantal interessante inzichten opgeleverd omtrent de ontwikkeling van de wilde katpopulatie in Nederland. Het is onder andere duidelijk geworden dat de wilde katpopulatie in het Vijlenerbos zich nog steeds weet te handhaven en dat de wilde kat zich nu ook in andere, kleinere Zuid-Limburgse bossen waagt.

4.1 Populatiegrootte en verspreiding

Uit dit cameravalonderzoek is gebleken dat de populatie in het Vijlenerbos in 2017 uit minimaal 6 volwassen wilde katten bestaat; 3 vrouwtjes, 2 mannetjes en 1 kat met onbekend geslacht. Daarnaast is de populatie in het Vijlenerbos dit voorjaar uitgebreid met minimaal 5 juveniele wilde katten (zie ook paragraaf 4.2). In het Onderste Bosch, onder Eperheide bleken 2 wilde katten aanwezig te zijn; een mannetje en een vrouwtje. Ook was er 1 wilde kat met onbekend geslacht aanwezig in het kleine kloofbosje ten noordwesten van Nijswiller. Anno 2017 bestaat de wilde katpopulatie in Zuid-Limburg in totaal dus uit minimaal 9 (sub)adulte en 5 juveniele dieren, verdeeld over minstens drie bossen.

4.1.1 Vijlenerbos

Uit het cameraval- en zenderonderzoek in 2014 en 2015 bleek dat de populatie in augustus 2015 in het Vijlenerbos uit 6 volwassen dieren en 3 juveniele dieren bestond (Janssen et al, 2016). Er kan dus gesteld worden dat de populatiegrootte gedurende 2016 niet aanzienlijk veranderd is.

Echter, wanneer de vachtpatronen van de wilde katten uit dit onderzoek vergeleken worden met die van de wilde katten uit Janssen et al 2016, kan van slechts drie dieren gezegd worden dat deze overeenkomen. WKVB2-M komt overeen met de gezenderde WK2-M, WKVB3-V met KAT1 en WKVB5 is dezelfde wilde kat als KAT3 uit het onderzoek van Janssen et al (2016). Dit houdt in dat er in 2017 drie onbekende wilde katten voor de cameravallen verschenen zijn en dat er drie wilde katten dit jaar juist niet meer waargenomen zijn in het Vijlenerbos. Naar alle waarschijnlijkheid zijn de onbekende wilde katten tussen augustus 2015 en mei 2017 nieuw toegevoegd aan de Vijlenerbospopulatie. De kans is groot dat dit jonge dieren zijn die in 2015 of in het voorjaar van 2016 geboren zijn, maar het is ook goed mogelijk dat nieuwe aanwas uit het Aachenerwoud afkomstig is. Waarschijnlijk zijn de drie wilde katten die tijdens deze studie niet op beeld verschenen zijn, WK3, WK4 en WK5, daadwerkelijk verdwenen uit het Vijlenerbos. Zij kunnen zijn overleden of verder zijn getrokken naar andere bossen. Zo is WK5 uit Janssen et al 2016 mogelijk dezelfde kat als WKKB1 uit het kleine kloofbosje bij Nijswiller, wat zou betekenen dat hij verder noordwaarts getrokken is.

4.1.2 Onderste Bosch

In het Onderste Bosch, onder Eperheide bleken tijdens een tweede ronde monitoring in april twee wilde katten aanwezig te zijn; een mannetje en een vrouwtje. In januari en februari, tijdens de eerste monitoring werden er geen wilde katten aangetroffen in het Onderste Bosch. Het lijkt erop dat de wilde katten daadwerkelijk pas ná de eerste monitoringsronde het Onderste Bosch gekoloniseerd hebben, maar het is ook mogelijk dat ze in januari-februari wel al aanwezig waren, maar niet voor een camera verschenen zijn. Dit is echter onwaarschijnlijk, omdat er bij de eerste monitoring vier camera's in en rond het deel van het bos hingen waar in april wilde katten gesignaleerd werden.

Tijdens de uitgebreide monitoring in april-juni werd duidelijk wat het verspreidingsgebied van de wilde katten binnen het Onderste Bosch is. Dit verspreidingsgebied lijkt beperkt te blijven tot een dichtbegroeide strook met veel hulst en de directe omgeving van deze strook die midden in het Onderste Bosch ligt. Deze dichte begroeiing biedt veel beschutting voor schuwe dieren zoals de wilde kat en is daarom een veilige omgeving om doorheen te trekken op zoek naar nieuw terrein.

Naar alle waarschijnlijkheid zijn WKOB1-M en WKOB2-V afkomstig uit de België en via het Bovenste Bosch in het Onderste Bosch terechtgekomen. Als deze noordwaartse verspreiding doorzet, zal de

wilde kat ook spoedig het Schweibergerbosch gaan bereiken. Daarnaast zal het waarschijnlijk niet lang duren voordat de wilde kat het Roebelsbosch en Groote Bosch gevonden heeft. Zodra de wilde kat de noordelijke delen van de bosketen bereikt heeft kan hij met een relatief kleine sprong de bossen richting Valkenburg en verder noord- en westwaarts bereiken. Daarnaast kan de Belgische populatie zich ook via een westelijkere route vanuit de Voerstreek richting het Savelsbos gaan begeven.

4.2 Voortplanting

Tijdens dit onderzoek werd aangetoond dat binnen het Vijlenerbos in het voorjaar van 2017 één nest van minstens 5 kittens geboren is en dat ook een ander vrouwtje een nest van onbekende grootte geworpen heeft.

Deze twee vrouwtjes, WKVB1 en WKVB3, zijn beide half februari voor het eerst op beeld verschenen. Daarnaast hebben zij beide tussen 24 maart en 28 april kittens geworpen. Het eerste deel van het onderzoek lieten WKVB1-V en WKVB3-V zich enkel in het donker vastleggen door de wildcamera's. Vanaf resp. 6 juni en 17 mei lieten zij zich echter ook geregeld in daglicht zien. Aangezien wilde katten normaal gezien notoire nacht- en schemerdieren zijn, is dit een opvallende verandering in gedrag. Het is ook een logisch verklaarbare verandering, denkende aan de kittens die vanaf hun 5^e week vast voedsel beginnen te eten. De moederpoes zal flink aan moeten poten om genoeg voedsel bij elkaar te jagen voor haar hongerige kittens en haarzelf en daardoor dus ook overdag op jacht moeten.

Het derde vrouwtje in het onderzoek, WKVB6, is niet drachtig of met kittens aan de voet gefilmd. Zij is echter pas 16 mei voor het eerst (slank) op beeld verschenen. Opvallend was dat zij zich vanaf dat moment ook geregeld in daglicht liet zien. Om bovengenoemde reden is het mogelijk dat ook het derde vrouwtje een nestje kittens groot aan het brengen was in dezelfde periode als WKVB1 en WKVB3 en dat er in het voorjaar van 2017 in totaal dus 3 nestjes geworpen zijn in het Vijlenerbos. Of al deze juveniele dieren het einde van het jaar zullen halen is natuurlijk maar de vraag, maar het is zeker dat de populatie in 2017 flink uitgebreid en wellicht zelfs verdubbeld is.

Het enige nestje dat op beeld verscheen tijdens het onderzoek, bestond uit 5 gezond uitzijende kittens die op dat moment tussen de 7,5 en 11,5 weken oud waren. Meegenomen dat er mogelijk al kittens gestorven waren in hun eerste levensdagen/-weken, kunnen we stellen dat WKVB3-V met dit nest een minimale worpgrootte van 5 had. Aangezien de wilde kat gemiddeld 3 á 4 jongen per worp krijgt, is dit nest dus bovengemiddeld groot. Hieruit kan afgeleid worden dat WKVB3-V in goede gezondheid verkeert en dat er voldoende voedsel beschikbaar is in en om het Vijlenerbos om een flink nest groot te brengen.

4.3 Wilde kat vs. huiskat

4.3.1 Vijlenerbos

In het Vijlenerbos zijn op bijna de helft van de cameravallocaties wilde katten op beeld verschenen. De zuid(west)elijke bosrand lijkt de wilde kat echter te vermijden, terwijl de 7 huiskatten die in het Vijlenerbos rondzwerven zich juist langs die bosrand lieten vastleggen. De oostelijke helft van het Schimperbosch en het Preusbosch lijken door zowel wilde kat als huiskat te worden gemedend.

Als men deze bevindingen vergelijkt met de resultaten uit de meest recente studie in het Vijlenerbos van Janssen et al (2016), zijn zowel overeenkomsten als verschillen op te merken.

Eén van de meest opvallende verschillen tussen de studies in 2014-2015 en 2017 is het gebruik van de oostelijke helft van het Schimperbosch. Drie van de vijf gezenderde wilde katten in 2014 en 2015 maakten veelvuldig gebruik van dit deel van het Schimperbosch (Janssen et al, 2016). Van één van deze wilde katten is bekend dat deze gestorven is en van één wilde kat is zeker dat deze nog leeft, namelijk WK2-M, welke dezelfde kat is als WKVB2-M. Waarom dit wilde kat mannetje tijdens dit onderzoek dit deel van het bos opeens niet meer lijkt te bezoeken is onduidelijk gebleven.

Een duidelijke overeenkomst tussen de resultaten van beide studies is dat de gezenderde wilde katten in 2014 en 2015 uit de studie van Janssen et al (2016), net als de wilde katten in deze studie, het

Preusbosch en de zuidelijke bosdelen en bosrand amper bezochten. Daarnaast werden de huiskatten ook in 2014-2015 juist wél in de zuidelijke bosrand aangetroffen. Het lijkt erop dat er een ruimtelijke scheiding is ontstaan tussen het verspreidingsgebied van de wilde katten en de huiskatten in het Vijlenerbos die al minimaal drie jaar standhoudt.

Tijdens de studie van Janssen et al in 2014-2015 werden er 8 verschillende huiskatten vastgesteld in het Vijlenerbos. In deze studie waren dit 7 huiskatten. Vanwege het verschil in locatiedichtheid en aantal valnachten tussen beide studies, zijn deze aantallen niet direct te vergelijken. Het lijkt echter waarschijnlijk dat het aantal huiskatten in het Vijlenerbos inderdaad ongeveer gelijk gebleven is, aangezien de locaties waar huiskatten vastgelegd werden ook min of meer hetzelfde gebleven zijn. Het enige verschil is dat in 2014-2015 in het noordelijke deel van het Preusbosch nog een huiskat verbleef, terwijl in deze studie geen huiskatten zijn vastgelegd in dit bosdeel. Dit zou de achtste kat uit 2014-2015 kunnen zijn, die in 2017 niet meer voor een camera verschenen is.

4.3.2 Onderste Bosch

Om een beeld te krijgen van de aanwezigheid van huiskatten in het Onderste Bosch tijdens de verschillende cameravalonderzoeken in de afgelopen elf jaar, zijn in tabel 4 de bekende gegevens over huiskatten in het Onderste Bosch opgesomd. In Mulder (2007) is geen exact aantal valnachten gegeven, maar wel het totaal aantal locaties en een gemiddeld aantal valnachten van 6,9 per locatie, wat een totaal aantal valnachten van gemiddeld 55 oplevert.

Het aantal huiskatten en locaties waarop huiskatten vastgesteld werden fluctueert enorm over de jaren heen. Waar dit aan ligt is niet duidelijk. Of de terugkeer van de wilde kat in dit bos van invloed is op de aanwezigheid en verspreiding van huiskatten kan niet met zekerheid gesteld worden. Als blijkt dat de wilde kat het Onderste Bosch permanent blijft gebruiken, is het interessant om in de gaten te houden wat er gebeurt met de huiskattenpopulatie in dit gebied. Wellicht kan er dan wel een duidelijk verband gelegd worden tussen de aanwezigheid en verspreiding van beide soorten.

Tabel 4 Onderzoeksgegevens huiskat en wilde kat in het Onderste Bosch in de afgelopen 11 jaar

Jaar	Studie	Totaal valnachten	Aantal wilde katten	Aantal huiskatten	Totaal aantal locaties	Aantal locaties huiskat	Percentage aanwezigheid huiskat
2006	Mulder, 2007	~ 55	1	0	8	0	0%
2010-2011	Janssen & Mulder, 2012	-	0	0	-	0	0%
2012-2013	Janssen & Mulder, 2013	128	0	-	16	1	6,3%
Begin 2015	Kuipers, 2016	120	0	7	9	7	77,8%
Begin 2016	Kuipers, 2016	69	1	1	8	1	12,5%
Jan-feb 2017	Deze studie	57	0	3	6	4	66,7%
Apr-jun 2017	Deze studie	454	2	2	34	4	11,8%

5 Aanbevelingen

5.1 Verdere monitoring

5.1.1 Bosketen Onderste Bosch-Schweibergerbosch

Met de aanwezigheid van de twee wilde katten in het Onderste Bosch lijkt de verspreiding vanuit de Belgische populatie nu ook begonnen te zijn. Het zou verstandig zijn om in de gaten te blijven houden hoe deze verspreiding vordert en of er in 2018 wellicht ook sprake gaat zijn van voortplanting in deze bosketen.

5.1.2 (Noord)westelijke bossen

Net na het einde van het onderzoek kwamen er bij Staatsbosbeheer twee zichtwaarnemingen binnen van een wilde kat in het Gerendal. Deze waarnemingen zijn tot op heden niet bevestigd, maar wel aannemelijk aangezien het twee afzonderlijke waarnemingen waren en ze afkomstig waren van mensen met natuurkennis; een jager en een natuurfilmer. Dit zou betekenen dat de wilde kat zich al richting Valkenburg aan het bewegen is en zich binnen Nederland al verder aan het verspreiden is dan tijdens dit onderzoek gedacht werd. Het zou daarom verstandig zijn op korte termijn cameravalonderzoek uit te voeren in Zuid-Limburgse bossen die nog niet onder de loep genomen zijn, maar wél geschikt zouden kunnen zijn voor wilde katten. Zo zou het verstandig zijn het Gerendal, de bossen langs de Geul bij Valkenburg en het Savelsbos mee te nemen in een volgende monitoring.

5.1.3 Kleinere bosjes

Het gegeven dat een klein kloofbosje als dat bij Nijswiller bewoond blijkt te zijn door een wilde kat, geeft aan dat de wilde kat in Nederland niet persé een groot oppervlak aan bos nodig heeft voor zijn verspreiding. Het zou daarom interessant zijn om bij een volgende monitoring naast de grotere boscomplexen en -ketens, zoals de bossen bij Valkenburg of het Savelsbos, ook de kleinere, versnipperde bossen in de buurt mee te nemen in de monitoring. Vooral bosjes met weinig menselijke activiteit, zoals in het geval van het kloofbosje, zouden bij een volgende monitoring niet overgeslagen moeten worden.

5.2 Verbindingen

Aangezien een hoop wilde katten hun dood vinden als verkeersslachtoffer, is het belangrijk om te weten te komen welke routes de wilde kat gebruikt. Het is met name interessant om te weten via welke routes de wilde kat zich naar grotere boscomplexen verplaatst waar gezonde populaties zich kunnen ontwikkelen. Met deze informatie kan rekening worden gehouden bij het gebruik en de inrichting van tussenliggende percelen en kunnen waar nodig veilige verbindingen gerealiseerd worden.

Om meer te weten te komen over de gebruikte routes en de obstakels die de wilde kat tegenkomt, is het naast monitoring met cameravallen belangrijk om beherende en onderhoudende instanties zoals Rijkswaterstaat en buitendiensten van gemeentes goed in te (blijven) lichten over de wilde kat als verkeersslachtoffer. Op die manier wordt het ook voor hen duidelijk dat het belangrijk is dode katten met wildkenmerken te melden.

5.3 Locatiedichtheid

Tijdens de eerste inventarisatie van de bossen in deze studie, zijn er minder locaties per bos gebruikt dan in voorgaande cameravalonderzoeken. Dit kan een minder betrouwbaar beeld opleveren van de aanwezigheid van zowel wilde katten als andere diersoorten. Zo verscheen de boomarter die aanwezig was in het Onderste Bosch pas voor een cameraval toen tijdens de tweede ronde monitoring met een grote locatiedichtheid gewerkt werd en waren in het kleine kloofbosje bij Nijswiller van nog geen 5 hectare groot al 3 locaties nodig om de wilde kat die daar rondzwierf vast te leggen. Nog een

voorbeeld is WKVB6-V die pas in mei voor het eerst voor een camera verscheen. De kans is groot dat zij vóór die tijd al aanwezig was in het Vijlenerbos, maar toen geen cameraval tegen is gekomen. Om de verzamelde gegevens met meer zekerheid te kunnen presenteren is het daarom aan te bevelen in het vervolg een grotere locatiedichtheid aan te houden.

5.4 Voedsel

Bij de verspreiding van wilde katten speelt voedselaanbod uiteraard een grote rol. Tot dusver is er echter nog niet veel bekendheid over dit aspect in Zuid-Limburg. Om een idee te krijgen van welke bossen voldoende voedsel bieden voor de wilde kat, zou het interessant zijn (literatuur)onderzoek te laten uitvoeren naar de dichtheden van de voornaamste prooidieren van de wilde kat in de verscheidene bossen in Zuid-Limburg. Het zou ook zeker interessant zijn bossen te onderzoeken die nu (nog) niet door wilde katten bewoond worden maar wel potentie hebben om in de toekomst gekoloniseerd te worden. Op die manier beschikt men bij kolonisatie van deze bossen over de uitzonderlijke luxe van een vóór- en een ná-situatie en kan de invloed van de wilde kat op de verscheidene prooidieren vrij eenvoudig achterhaald worden.

Dankwoord

Om dit onderzoek en rapport goed uit te voeren en succesvol te voltooien heb ik hulp gehad van een aantal mensen die ik daar graag voor wil bedanken.

Allereerst wil ik Hettie Meertens van ARK Natuurontwikkeling zeer hartelijk bedanken voor het verstrekken van de opdracht, het regelen van benodigde vergunningen en materialen, de begeleiding gedurende het onderzoek en de nuttige opmerkingen naar aanleiding van de conceptversie van dit rapport.

Daarnaast ben ik Huub van Proemeren van Staatsbosbeheer dankbaar voor het verlenen van de vergunningen en het uitbreiden en verlengen van de vergunningen toen dit nodig bleek en voor het doorgeven van waarnemingen van wilde katten.

Ook wil ik Jan Cuijpers graag bedanken voor de hulp (en de gezelligheid) bij het ophangen en verplaatsen van de cameravallen.

Daarnaast bedank ik bij dezen René Janssen van Bionet en Maurice La Haye van de Zoogdiervereniging voor de hulp bij het determineren van een aantal twijfelachtige marters en wil ik Jaap Mulder bedanken voor het verstrekken van de fotocollages van wilde katten uit voorgaand onderzoek.

Literatuur

Brouns, A. (2015) Soortbeschermingsplan Wilde kat, ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen

Janssen, R. & J.J.A. Dekker, J.L. Mulder, A. Brouns & L. Linnartz (2016) De wilde katten van het Vijlenerbos. Onderzoek naar het terreingebruik in 2014-2015. Bionet (Stein) / Jasja Dekker Dierecologie (Arnhem) / Bureau Muldernatuurlijk (Groenekan). 57 pag

Janssen, R. & J.L. Mulder (2012) Op zoek naar lynx, wilde kat en boomarter. Een inventarisatie met cameravallen in de Euregio Maas-Rijn, rond het Drielandenpunt. Bionet, Vaals / Bureau Mulder-natuurlijk, De Bilt. 45 pag.

Janssen, R. & J.L. Mulder (2013) Aanvullende cameravalzoektocht naar wilde kat en boomarter in Zuid-Limburg (NL) en de Voerstreek (B) in 2012/2013. Bionet, Stein (Lb)/ Bureau Mulder-natuurlijk, Groenekan / INBO, Brussel / ARK Natuurontwikkeling, Hoog Keppel. 31 pag.

Kuipers, L. (2016) De wilde kat tussen Geul en Gulp. Rapport voor ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen

Mulder, J.L. (2007) Met fotoval en schroevendraaier op zoek naar de wilde kat in Zuid-Limburg. Rapport Bureau Mulder-natuurlijk nr 2007-01, 40 pp

Bijlagen

Bijlage 1 Locatiegegevens - Valnachten

Vijlenerbos inventarisatie

Locatie	Datum		Aantal nachten	Opmerkingen
	Ophangen	Weghalen		
Elzetterbosch				
LK29	16-2-2017	22-2-2017	6	
LK30	16-2-2017	22-2-2017	6	
LK31	16-2-2017	22-2-2017	6	
LK32	16-2-2017	22-2-2017	6	
LK33	16-2-2017	22-2-2017	6	
LK34	16-2-2017	22-2-2017	6	
LK35	16-2-2017	22-2-2017	6	Gestolen
LK37	22-2-2017	9-3-2017	15	
LK38	22-2-2017	9-3-2017	15	
LK39	22-2-2017	9-3-2017	15	
LK40	22-2-2017	9-3-2017	15	
LK41	22-2-2017	9-3-2017	15	
LK71	22-3-2017	30-3-2017	8	
LK72	22-3-2017	30-3-2017	8	
LK73	22-3-2017	30-3-2017	8	
Vijlenerbosch				
LK36	16-2-2017	22-2-2017	6	
LK42	22-2-2017	9-3-2017	15	
LK43	22-2-2017	9-3-2017	15	
LK44	22-2-2017	9-3-2017	15	
LK45	22-2-2017	9-3-2017	15	
LK46	22-2-2017	9-3-2017	15	
LK48	9-3-2017	16-3-2017	7	
LK50	9-3-2017	16-3-2017	7	
LK51	9-3-2017	16-3-2017	7	
LK70	22-3-2017	30-3-2017	8	
Kerperbosch				
LK49	9-3-2017	16-3-2017	7	
LK52	9-3-2017	16-3-2017	7	
LK56	16-3-2017	22-3-2017	6	
LK57	16-3-2017	22-3-2017	6	
LK67	22-3-2017	30-3-2017	8	
Holsetterbosch				
LK61	16-3-2017	22-3-2017	6	
LK63	16-3-2017	22-3-2017	6	
LK68	22-3-2017	30-3-2017	8	

Malensbosch			
LK47	9-3-2017	16-3-2017	7
LK58	16-3-2017	22-3-2017	6
LK59	16-3-2017	22-3-2017	6
LK62	16-3-2017	22-3-2017	6
LK69	22-3-2017	30-3-2017	8
Schimperbosch			
LK60	16-3-2017	22-3-2017	6
LK64	16-3-2017	22-3-2017	6
LK65	16-3-2017	22-3-2017	6
LK66	16-3-2017	22-3-2017	6
Preusbosch			
LK74	22-3-2017	30-3-2017	8
LK75	22-3-2017	30-3-2017	8
LK76	22-3-2017	30-3-2017	8

Extra monitoring Vijlenerbos voortplanting

<i>Locatie</i>	<i>Datum</i>		<i>Aantal nachten</i>	<i>Opmerkingen</i>
	<i>Ophangen</i>	<i>Weghalen</i>		
LK68	24-4-2017	1-5-2017	7	
LK68	5-5-2017	29-6-2017	55	vaste camera
LK71	24-4-2017	1-5-2017	7	
LK71	5-5-2017	29-6-2017	55	vaste camera
LK57	22-5-2017	19-6-2017	28	vaste camera toegevoegd
LK72	22-5-2017	29-5-2017	7	

Bosketen Onderste Bosch - Schweibergerbosch

<i>Locatie</i>	<i>Datum</i>		<i>Aantal nachten</i>	<i>Opmerkingen</i>
	<i>Ophangen</i>	<i>Weghalen</i>		
Onderste Bosch				
LK1	23-1-2017	2-2-2017	10	
LK2	23-1-2017	2-2-2017	10	
LK3	23-1-2017	2-2-2017	10	
LK4	23-1-2017	2-2-2017	10	
LK5	23-1-2017	2-2-2017	10	
LK20	9-2-2017	16-2-2017	7	
De Molt				
LK6	23-1-2017	2-2-2017	10	
LK7	23-1-2017	2-2-2017	10	
LK9	2-2-2017	9-2-2017	7	
Kruisbosch				
LK8	23-1-2017	2-2-2017	10	
LK10	2-2-2017	9-2-2017	7	
LK11	2-2-2017	9-2-2017	7	

Groote Bosch			
LK12	2-2-2017	9-2-2017	7
LK13	2-2-2017	9-2-2017	7
LK14	2-2-2017	9-2-2017	7
LK15	2-2-2017	9-2-2017	7
LK16	2-2-2017	9-2-2017	7
LK17	2-2-2017	9-2-2017	7
LK18	2-2-2017	9-2-2017	7
Roebelsbos			
LK19	9-2-2017	16-2-2017	7
Wagelerbosch			
LK21	9-2-2017	16-2-2017	7
LK22	9-2-2017	16-2-2017	7
Dunnenbosch			
LK24	9-2-2017	16-2-2017	7
LK25	9-2-2017	16-2-2017	7
Schweibergerbosch			
LK23	9-2-2017	16-2-2017	7
LK26	9-2-2017	16-2-2017	7
LK27	16-2-2017	22-2-2017	6
LK28	16-2-2017	22-2-2017	6

Extra monitoring Onderste Bosch

	<i>Datum</i>		<i>Aantal</i>	
<i>Locatie</i>	<i>Ophangen</i>	<i>Weghalen</i>	<i>nachten</i>	<i>Opmerkingen</i>
Vaste camera's				
LK86	5-5-2017	29-6-2017	55	vaste camera met enkel valeriaan
LK93	5-5-2017	29-6-2017	55	vaste camera met enkel valeriaan
Mobiele camera's				
LK83	5-4-2017	12-4-2017	7	dichtbij LK1
LK84	5-4-2017	12-4-2017	7	dichtbij LK2
LK85	5-4-2017	12-4-2017	7	
	5-5-2017	12-5-2017	7	<i>nogmaals wegens wilde kat</i>
LK86	5-4-2017	12-4-2017	7	
	24-4-2017	1-5-2017	7	<i>nogmaals wegens wilde kat</i>
LK87	5-4-2017	12-4-2017	7	
LK88	5-4-2017	12-4-2017	7	
LK89	5-4-2017	12-4-2017	7	
	5-5-2017	12-5-2017	7	<i>nogmaals wegens boommarter</i>
LK90	24-4-2017	1-5-2017	7	
LK91	24-4-2017	1-5-2017	7	
LK92	24-4-2017	1-5-2017	7	
LK93	24-4-2017	1-5-2017	7	
LK94	24-4-2017	1-5-2017	7	onbruikbaar: camera defect

LK95	24-4-2017	1-5-2017	7	
LK96	5-5-2017	12-5-2017	7	
LK97	5-5-2017	12-5-2017	7	
LK98	5-5-2017	22-5-2017	17	laten hangen, enkel valeriaan ververst
LK99	12-5-2017	29-5-2017	17	laten hangen, enkel valeriaan ververst
LK100	12-5-2017	22-5-2017	10	
LK101	12-5-2017	22-5-2017	10	
LK102	12-5-2017	29-5-2017	17	laten hangen, enkel valeriaan ververst
LK103	22-5-2017	29-5-2017	7	
LK104	22-5-2017	29-5-2017	7	
LK105	22-5-2017	6-6-2017	15	laten hangen ivm twijfelmarter
LK106	29-5-2017	6-6-2017	8	
LK107	29-5-2017	12-6-2017	14	laten hangen
LK108	29-5-2017	12-6-2017	14	laten hangen
LK109	29-5-2017	12-6-2017	14	laten hangen
LK110	6-6-2017	12-6-2017	6	
LK111	6-6-2017	12-6-2017	6	
LK112	12-6-2017	19-6-2017	7	
LK113	12-6-2017	26-6-2017	14	laten hangen, enkel valeriaan ververst
LK114	12-6-2017	19-6-2017	7	
LK115	12-6-2017	26-6-2017	14	laten hangen, enkel valeriaan ververst
LK116	12-6-2017	26-6-2017	14	laten hangen, enkel valeriaan ververst
LK117	19-6-2017	26-6-2017	7	dichtbij LK3

Kleinere bosjes

Locatie	Datum		Aantal	Opmerkingen
	Ophangen	Weghalen	nachten	
Platte Bosch				
LK54	9-3-2017	16-3-2017	7	
LK55	9-3-2017	16-3-2017	7	
LK81	30-3-2017	5-4-2017	6	
LK82	30-3-2017	5-4-2017	6	
Kloofbosje				
LK79	30-3-2017	5-4-2017	6	
LK80	30-3-2017	5-4-2017	6	
LK53	9-3-2017	16-3-2017	7	
Eyserbos				
LK77	30-3-2017	5-4-2017	6	
LK78	30-3-2017	5-4-2017	6	cypere huiskat; cam laten hangen tot 12-4; gegevens 2e week niet gebruikt